

Abortus bij kleine herkauwers

Het belang van diagnostiek

Sinds de uitbraak van Q-koorts bij mensen, is er in Nederland steeds meer belangstelling voor besmettelijke ziekten die abortus veroorzaken bij schapen en geiten.

RENÉ VAN DEN BROM, specialist gezondheidszorg kleine herkauwers bij GD

Wanneer men vermoedt dat een dierziekte of -kiem risico's geeft voor de mens, worden vragen hierover gezamenlijk door de veterinaire en humane geneeskunde onderzocht. Zo ook in 2011 toen het schmallebergvirus (SBV) werd aangetoond. Dit virus zorgde voor de geboorte van misvormde lammen. Meteen werd toen de vraag gesteld of het wellicht een van die overdraagbare aandoeningen (zoönose) betrof. Deze vraag was niet zo gek, aangezien in dezelfde groep van virussen, de Bunyaviridae, het Cache Valley-virus voor ziekte bij mens en dier kan zorgen. Deze vraag leidde in het voorjaar van 2012 tot een onderzoek waarbij 300 personen die contact hadden gehad met misvormde lammen werden onderzocht op het voorkomen

aafnemende meldingsbereidheid van veehouders, om acties te ondernemen om de meldingsbereidheid te vergroten. Deze voorbeelden laten zien dat het belang van abortusdiagnostiek niet alleen is om actie te ondernemen vanuit een bedrijfs-economisch perspectief, maar ook vanuit een gezondheidsperspectief wanneer u als schapen- of geitenhouder wordt geconfronteerd met abortus. Dit artikel beschrijft achtergronden van abortus bij kleine herkauwers.

Definitie abortus bij schap en geit

De draagtijd van schapen bedraagt ongeveer 147 dagen. De draagtijd van geiten bedraagt ongeveer 151 dagen. Wanneer een dracht wordt afgebroken vóór dag 42, spreken we van vroege embryonale sterfte. Tussen

Haal een dier dat heeft geaborteerd, uit het koppel

van het SBV. Uiteindelijk bleek dat geen van deze personen afweerstoffen had opgebouwd tegen het SBV. Hiermee was snel na het ontdekken van het nieuwe virus vast komen te staan dat het geen zoönose is. Later in 2012 werd een deskundigenberaad, waarin artsen en dierenartsen zijn vertegenwoordigd, gehouden over *Chlamydia abortus*. *Chlamydia abortus* is een van de meest aangetoonde oorzaken van abortus bij schapen en geiten in Nederland. Deze bacterie is met name gevaarlijk voor zwangere vrouwen, maar kan ook zorgen voor luchtwegproblemen bij mensen. Het deskundigenberaad concludeerde dat *Chlamydia abortus* een verwaarloosbaar risico vormt voor de volksgezondheid, maar wel voor erfbetreders, zoals veehouders, gezinsleden, dierenartsen en overige bezoekers, met name tijdens de zwangerschap. Het deskundigenberaad adviseert gezien het belang van tijdig inzicht in potentiële bronnen, mede in het licht van de mogelijke

dag 42 en dag 100 spreken we van vroege abortus en na dag 100 van de dracht spreken we van late abortus.

Besmettelijke en niet-besmettelijke

Grofweg kun je abortus onderverdelen in besmettelijke oorzaken en niet-besmettelijke oorzaken (zie kader). Wanneer er sprake is van een niet-besmettelijke oorzaak van abortus kan de oorzaak meestal niet door pathologisch onderzoek van de verworpen vrucht en nageboorte worden vastgesteld. Dit komt doordat de niet-besmettelijke oorzaken vaak geen afwijkingen aan vrucht en nageboorte veroorzaken. Veel van de besmettelijke oorzaken van abortus zijn zoönosen. Wanneer er bij pathologisch onderzoek geen oorzakelijke kiem wordt aangetoond, maar er wel een pathologisch beeld van een infectie wordt gezien, is er sprake van een besmettelijke oorzaak en is het raadzaam om, wanneer er opnieuw abortus(sen) optreden, nogmaals materiaal in te sturen voor diagnostiek. In elk geval dienen extra hygiënemaatregelen te worden genomen.

Diagnostiek

Pathologisch onderzoek van de verworpen vrucht én nageboorte is de meest geëigende

manier om abortusdiagnostiek uit te voeren. Hoe verder het abortusmateriaal is, des te groter is de kans op het stellen van een diagnose. Bij pathologisch onderzoek worden vrucht en nageboorte uitgebreid macroscopisch (met het blote oog), microscopisch en bacteriologisch onderzocht op de meest voorkomende besmettelijke abortusverwekkers. Naast insturen van vrucht en nageboorte is het ook belangrijk om het inzendformulier goed in te vullen met informatie over het aantal abortussen, de leeftijd van de aborterende dieren, gezondheidstoestand van de aborterende dieren, het stadium van de dracht,

Oorzaken van abortus

Niet-besmettelijke oorzaken van abortus

- Stress (bijvoorbeeld wanneer een hond achter de schapen heeft aangejaagd)
- Trauma
- Ziekte moederdier (bijvoorbeeld slepende melkziekte)
- Latrogeen (per ongeluk door toediening)
- Prostaglandinen
- Corticosteroiden
- Vergiftigingen
- Voeding
- Energietekort
- Vitamine A-tekort
- Mangaantekort

Besmettelijke oorzaken van abortus

- *Chlamydia abortus* (Z)
- *Coxiella burnetii* (Z*)
- *Toxoplasma gondii* (Z*)
- *Listeria spp.* (Z*)
- *Campylobacter spp.* (Z*)
- *Yersinia spp.* (Z*)
- *Salmonella spp.* (Z*)
- *Arcanobacterium pluranimalium*
- Border disease virus
- *Neospora caninum*
- *Leptospira spp.* (Z*)
- Rift Valley fever (Z*)/Akabane virus/Cache Valley virus (Z)
- Bluetonguevirus (*)
- *Brucella melitensis* (Z*)
- *Trueperella pyogenes* (Z)
- Alles wat bacteriëmie/viremie geeft

Z = zoönose
* = aangifte- of meldingsplichtig op basis van de GWWO

En zo zien we het graag: een dracht die eindigt in gezonde lammen.

FOTO: TWAN WIJERMANS

Een aborterende geit.
FOTO: RENÉ VAN DEN BROM

Verworpen vruchten en nageboorte.
Er is sprake van verdroging.
FOTO: MARK VAN DER HEIJDEN

Verworpen vruchten in nageboorte.
De eerste vrucht van deze tweeling
is eerder afgestorven dan de tweede
en er is al sprake van verdroging.
FOTO: RENÉ VAN DEN BROM

vaccinaties, de historie van abortus op het bedrijf en andere bijzonderheden. Ook door middel van PCR op swabs kunnen bepaalde abortusverwekkers worden aangetoond.

De mogelijkheden van bloedonderzoek zijn beperkt. Tegen veel van de besmettelijke oorzaken van abortus (bijvoorbeeld *Toxoplasma gondii*, *Listeria spp.*) hebben veel kleine herkauwers in Nederland al sowieso afweerstoffen en wil het vinden van afweerstoffen niets zeggen over de relatie met de abortus.

Overige adviezen aan de houder

Wanneer u wordt geconfronteerd met abortus is het raadzaam om het dier dat heeft geaborteerd uit het koppel te halen, het aborterende dier geen andere lammeren te laten zogen, vruchten en nageboorte (en stro) te verwijderen en de omgeving waar abortusmateriaal terecht is gekomen te reinigen en desinfecteren. Stuur vrucht en nageboorte in voor nadere diagnostiek. Dode lammeren, maar ook nageboortes, dienen altijd via de destructie te worden afgevoerd. Denk ook aan algemene hygiënemaatregelen.

NB. Zwangere vrouwen horen geen contact (zowel direct als indirect, bijvoorbeeld via

kleding) te hebben met aflammerende schapen en geiten.

Regelgeving

Diverse oorzaken van abortus bij kleine herkauwers zijn aangifte- of meldingsplichtig. Dit betekent dat wanneer u als dierhouder of dierenarts geconfronteerd wordt met een kiem/ziekte waarvoor een aangifte- of meldplicht van toepassing is, dit bij de NVWA moet worden gemeld. Ook als er sprake is van een afwijkend aantal abortussen, moet dit worden gemeld bij de NVWA.

Conclusie

Het is altijd vervelend wanneer u wordt geconfronteerd met een abortus bij uw schapen of geiten. Fokkerij- en productieverwachtingen komen hierdoor niet uit. Maar besmettelijke oorzaken van abortus zijn ook vaak zoönosen. Daarom is het van belang om de oorzaak van de abortus zo snel mogelijk te achterhalen. Op deze wijze kunt u adequaat maatregelen nemen om verdere verliezen te beperken, maar ook om de benodigde maatregelen te treffen om infecties bij mensen te voorkomen. §

Belangrijke aandachtspunten

- Naast abortus zorgen veel van de besmettelijke oorzaken van abortus ook voor andere verschijnselen, zoals verdroging en of rotting van vruchten, geboorte van dode of slappe lammeren.
- Uit onderzoek is gebleken dat het insturen van vrucht en nageboorte de kans op het stellen van een diagnose bij pathologisch onderzoek significant vergroot.
- Abortus bij kleine herkauwers is meldingsplichtig op grond van de Gezondheids- en welzijnswet voor Dieren (GWWD). Dit betekent dat bij een toegenomen aantal abortusgevallen bij schapen en geiten dit gemeld moet worden (NVWA meldkamer: 045-5463188; zie www.nvwa.nl).
- Raadpleeg uw dierenarts wanneer u wordt geconfronteerd met abortus. Hij/zij kent de situatie op uw bedrijf het best en kan u adviseren hoe u moet handelen wanneer u te maken heeft met abortus bij de schapen of geiten.

Aanmelden van materiaal voor pathologisch onderzoek bij GD kan via 0900-2020012.